

MINDEN JOG A SZERZŐÉ

Még az a jog is, hogy miközben a megváltáson fáradozik, órabérben ácsolhassa önmaga keresztjét.

E jelkép aligha illik aszketikus és az érzelem krajcáraival fősvényen bánó természetéhez, a párhuzam mégis fölkinálkozik. Hiszen nem első ízben láttuk, hogy aki az élet fájának kemény kérge alól akarta előbontani a közösség álmait, veszélyesen közel került a kereszthez vagy a bitófához.

Igen, az érzelem szavait mindig módjával használta, de vajon remélhet-e kegyelmet az erőszaktól az, aki hangosan elsírja magát, avagy lelkének megbicsaklásával csak bátorítja ellenségeit? S mutathatta-e gyengének magát Ő, akit az új nép, a másfajta raj épp azért küldött, hogy egy osztály erejéről hírt adjon?

Igy hát inkább fönntartotta magának a halálmakacs hallgatás és a megkínzattatás jogát, a türelem és a titoktartás jogát, az örök vándorlás és az örök elbukás jogát, miközben éhségét reménykedéssel, szomjúságát ecettel csillapította.

Ebben a kálváriában alakult ki egyénisége teljessé és törhetetlenné az idő időtálló anyagából: az arc, amely egymásra torlódó redőivel a vulkanikus szigetek ősgyíkjaira emlékeztet — talán azért, mert számára mindig is forró talaj volt a valóság — és a tekintet, amely annyi gyalázatot látott, de nem tudott kegyetlenül és bosszúállón meredni senkire. Mert a szenvedés csak a kishitűeket sújtja le, de a bátrakat, a közösségért munkálkodókat fölmagasztalja.

Mint ahogyan a mondatait is fölragadta és kisodorta az iskolásfüzetek szorongatóan szűk és ide-oda dülingélő ösvényei közül az egyetemesség tág országútjára, hogy az ő egyszerű munkása egy hullócsillag fényénél is megpillanthassa a távoli célt és a jelzőtáblákat, s gyalog indulhasson el a spanyol barikádok felé.

Már ebből láthatjuk, hogy számára az írás mindig cselekvés, hogy szavait a szükségszerűség túfokán kényszeríti át; talán emiatt kissé mindig érdesek, szabálytalanok, de a szabadulás örömével vonulnak, miközben némelyikük szüntelenül kilép vagy nekiütődik a másoknak; mégis erős és diadalmas özönlés ez, és nincs megállás; ahol pedig a szavak proletárjai birtokba veszik az irodalmat, ott nemcsak a helység rajzát készítik el pontos és éles vonalakkal, de csodás jelképeket varázsolnak elő: megkönnyebbült mosollyal lép közénk a kirakatba állított perzsa-báb, mezítlábas gyerekek kezdik mérni az új időt, szaporán ketyegve az elrontott vekkeróra helyett, és Szobor Juli megmintázott alakja magasodik fel előttünk, az örök szomszéd, Nagy István nevében és tehetsége jóvoltából; abból a tehetségéből, melynek méretét könyvhegyének a lábánál még ma sem tudjuk pontosan áttekinteni.

SŐNI PÁL

TÁRSADALMISÁG – LÉLEKTANI HITEL

Lényegében Földi János történetét játssza le újra — ezúttal városi környezetben és szélesebb keretben — a *Nincs megállás* (1933). A meggazdagodási ábrándokat s „önállósági“ illúziókat melengető Krisán Miklós asztalos mestert reális helyzetének felismerésére és munkásöntudatra ébreszti a valóság. A gazdasági válság sodrában és az osztályharc tetőfokra hágó feszültségében, megpróbáltatásaiban, hasonló folyamaton megy keresztül Klári, Kilin és a regény még néhány epizód szereplője.

Közös eleme a két történetnek a konfliktus családi komponense (ami a téma legelső megközelítésében, a *Semleges Vig Péter*-ben hiányzik): az első változatban apa és fiú áll egymással szemben, itt inkább a két fivér, Miklós és kommunista öccse, Péter között — tehát a nemzedéki problematika kiküszöbölésével — folyik a küzdelem. Megismétlődik a közös börtöncella-motívum is, szinkronizált és bővített formában: Miklós együtt raboskodik Péterrel és Bálinttal, volt segédével is, aki szintén ellenfele. Bővül, családi vonatkozásban, a konfliktus a szerelem frontján is: az ifjú Földit eleve igaz emberi kapcsolat fűzi élettársul választott elvtársnőjéhez, míg Miklós érdekházasságot köt, felesége és ő külön-külön járja meg a maga kálváriáját, hogy végül a társadalmi harcban immár elvtársakként újra összekerülve, igazán élettársakká legyenek. Kovariáns e magánjellegű változásokkal a társadalomrajz bővülése és